

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تأثیر محبت در تربیت از دیدگاه قرآن در روایات

چکیده

سمیه طبی راد

محبت برای یک انسان نیاز طبیعی است ، چنان که انسان به آب و غذا نیاز دارد محتاج به محبت نیز هست . برقراری روابط محبت آمیز می تواند اطمینانی برای پیشرفت و رشد باشد . محبت از عوامل موثری است که در بهبود شیوه زندگی و سلامت روانی افراد نقش فراوانی دارد که می تواند بسیاری از نابسامانی ها را از بین ببید . اظهار محبت قطعاً آثاری دارد که در این مقاله به آثار محبت به خداوند ، اهل بیت (ع) – خانواده و مردم پرداخته شده است . انسان بر اثر محبت به خداوند متعال دارای قلب سلیم می شود و دیگر نمی تواند محبت دروغین ابراز کند و همچنین محبت به اهل بیت ، زمینه ساز عشق به خداوند است . محبت یک علاقه قلبی است و باید آن را در آثار انسان یعنی عمل او مشاهده نمود . کسی که مدعی حب پروردگار است ، نخستین نشانه او این است که پیرو فرستاده خدا باشد ، فرموده است . قل ان کنتم یحبون الله فا تبعونی یحبکم الله و یعفر لکم و نوبکم و الله غفور الرحیم بگو اگر خدا را دوست دارید از من پیروی کنید تا خدا نیز شما را دوست بدارد و گناهشان را ببخشد و خدا آمرزنده مهربان است.

کلید واژه: محبت الهی، تربیت، محبت اهل بیت، خانواده، تربیت الهی

*پایه ششم مدرسه علمیه خواهران زینبیه شماره تماس 09127879053

مقدمه :

بدون تردید ، بزرگترین نیاز بشر ، نیاز به عشق و محبت است و محبت عظیم ترین قدرت روی زمین است . محبت نیرویی است که انسان به وسیله آن مسائل اخلاقی را درک می کند . محبت که از عاطفه سرچشمه می گیرد نیروی بسیار عظیم و موثر است که دل ها را به هم نزدیک می کند و بهترین اجتماع انسانی می سازد . لذا در جای جای در قرآن کریم انسان های مومن را با گل وازه هایی مانند : ان الله يحب ، .. مورد ستایش قرار می دهد . تمام سوره های قرآن کریم به جز سوره توبه به نام خدا شروع می شود ولی از بین تمام صفات الهی دو صفت رحمان و رحیم مورد توجه قرار گرفته است و این دو صفت از بزرگترین عوامل محرک احساسات بشر است . در اهمیت محبت همین بس که در روایات از دین به محبت تعبیر شده است که دین چیزی جز محبت نیست اما متأسفانه جهان امروز جهان کم رنگی عاطفه هاست ، اگر چه بشر امروزی دستاوردهای علمی فراوانی داشته ، اما به همین میزان از عواطف و احساسات تهی شده است . درباره تأثیر محبت در تربیت آثار متعددی وجود دارد مثل کتاب محبت ، دوستی و دوست یابی از نگاه قرآن کریم ، نوشته حجت اله رحمانی در این کتاب بیشتر به دوستی های مورد رضایت خداوند اشاره شده در حالیکه مقاله حاضر به آثار این دوستی ها پرداخته است و همچنین کتاب محبت از منظر قرآن و حدیث نوشته سید عباس طبابایی یزدی که در این کتاب به ضرورت تعدیل و بازنگری در میزان محبت لازم محبوبان اشاره شده است . اگرچه با توجه به آیات قرآن کریم و روایات بحث محبت همیشه مطرح بوده و همواره کتاب هایی در این زمینه نوشته شده اما کتابی فقط از نگاه آیات و روایات به تأثیر محبت پرداخته باشد وجود ندارد . لذا احساس کردم چنین چیزی لازم است . و نگارش آن را آغاز کردم از همین رو مقاله حاضر پاسخگو این سوال است که : تأثیر محبت در تربیت از دیدگاه روایات چیست ؟

معنای لغوی و اصطلاحی محبت:

به گفته اکثر لغوی ها حب و محبت، از ریشه «حب» به معنای دانه گندم وجود غلات دیگر است. جایگاه محبت و دوستی یا مرکز وجود است. وجه تسمیه محبت، آن است که دانه، زمین را می شکافد و در آن جای می گیرد. محبت نیز، قلب انسان را شکافته در آن می نشیند. همچنین شاید وجه نامگذاری محبت، این باشد که ریشه و مغز حیات است. همچنان که «حب» تخم و بذر اولیه هر گیاهی است.¹

محبت از نظر اصطلاحی به معنای میل و علاقه شیی به شی گفته می شود.²

محبت در حقیقت حالتی است که در دل یک موجود ذی شعور نسبت به چیزی که با وجود او ملایمتی داشته باشد پدید می آید و می توان گفت: محبت یک جاذبه ادراکی است همانند جاذبه های غیر ادراکی.³

آثار محبت به خداوند

عشق به پروردگار عالم فطری وجود انسان است. مومن باید بیش از هر چیز، از محبت خدا لبریز کند انسانی که از حب به خدا بهره ای نداشته باشد، در خسران است. یکی از نشانه های عاشق خدا این است که همواره در فکر و ذکر خداست. در این زمینه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید: «من احب شیئا اکثر ذکره»

کسی که چیزی را دوست بدارد زیاد او را یاد می کند.⁴

یکی از راه ها برای اینکه محبت خدا در دل مان بیاید و عاشق خدا بشویم این است کهان قدر به محبت خدا فکر کنیم تا از طریق این تفکر به حب الله برسیم.⁵

یاد خداوند و نعمت های او سبب آرامش و طیب خاطر انسان می شود و در کتاب محبت از منظر قرآن و حدیث آمده است که: «محبان خداوند ترس و اندوهی ندارند زیرا محبت الهی چنان در دل آنان رسوخ کرده است که جایی برای بیم و اندوه باقی نمی گذارد و آنان خدا را که محبوب آنان است در همه حال ناظر و حاضر می دانند.⁶ از این روزست که خداوند به بندگان می فرماید: «الذین امنوا و تطمئن قلوبهم بذكر الله الا بذكر الله تطمئن القلوب».⁷

¹ راغب اصفهانی ذ، مضرات فی غریب القرآن . ص 251

² <https://186kowsarblog.ir>

³ مصباح یزدی ، اخلاق قرآن . ج ۱ . ص 359

⁴ مجلسی ، بحار الانوار ، ج 13 ص 24

⁵ www.mashreqnews.ir

⁶ طباطبایی یزدی ، محبت از منظر قرآن و حدیث ، ص 84

⁷ سوره رعد ، آیه 28

فردی که بر اثر محبت خداوند متعال دارای قلب پاک شود دیگر به سمت محبت های دروغین نمی رود «قلب سلیم جایگاه محبت است. هم محبت از او جاری می شود و هم به آن سرازیر خواهد شد.»¹

شناخت انسان به پروردگار باید عقلانی و با توجه به آیات نور بخش قرآن باشد «هرگاه انسان در پرتو نور عقل و آیات قرآن نسبت به ذات مقدس پروردگار عالم شناخت پیدا کند به ایشان محبت نیز پیدا خواهد کرد.»²

محبتی که خداوند قرآن کریم آن را اینگونه توصیف می کند: «و برخی از مردم به جای خدا معبود هایی انتخاب می کنند آن ها را آنگونه پس سزاوار است خدا را دوست داشته باشند دوست می دارند، ولی آنان که ایمان آورده اند، محبت و عشق شان خدا بیشتر و قوی تر است و اگر کسانی که ستم روا داشتند، هنگامی که را ببینند، بی تردید بفهمند همه قدرت ویژه خداست و معبود های باطل، هیچ و پوچ اند و خدا سخت کیفر است»

محبت به خداوند دارای نشانه های فراوانی است که در این جا به برخی از آن ها اشاره شده است:

1 - یکی از آثار، انس با پروردگار است. یعنی در همه حال به یاد خالق خود است. در معراج السعاده در این زمینه گفته شده که: «زمانی که قلب آدمی از عشق و محبت به خداوند مسرور و مشعوف است انسی با یاد و ذکر پروردگار می گیرد که در عین اینکه بین خلاق و بقیه انسان هاست، اما تنهاست بدر یاد محبوبش که خداوند است. غرق است»³

2 - از دیگر آثاری که محبت به خداوند در زندگی انسان دارد این است که شخص راضی به قضای الهی می شود «مرتبه رضایتی دیگر از ثمرات محبت به خداوند است. زیرا حب هر آنچه را که از محبوب صادر گردد، زیبا می بیند، کسی که به مقام رضا نایل گردد در نزد او فقر و غنا، راحتی و سختی و تندرستی و بیماری و... یکسان است و تحمل هیچ یک بر او دشوار نیست. چرا که همه را اجانب به محبوب می بیند و همواره در سرور و بهجت و راحتی به سر می برد، زیرا به همه چیز به چشم رضایت می نگرد و در واقع همه امور بر وفق مراد او پیش می رود و در نتیجه از هر غم و اندوهی به دور خواهد بود.»⁴

¹ اولیایی، اسرار دلیری، ص 19

² سوره بقره، آیه 165

³ نراقی، معراج السعاده، ص 104

⁴ همان، ص 104

محبت انسان ها به یکدیگر سبب می شود قلب انسان ها به یکدیگر نزدیک شود و کششی آنها ایجاد شود. حجت الاسلام علوی تهرانی در سایت تبیان فرمودند:

« پیامبر اسلام(ص) چنان نسبت به مردم مهربانی داشتند که برای کسانی که هدایت نمی شدند غم و اندوه میخوردند و بسیار رنج می بردند آنان هدایت شوند به همین سبب خداوند خطاب به ایشان فرمودند که برای هدایت مردم این همه غم و اندوه نخورند»

« مدارا و مهربانی با مردم سبب میشود انسان هنگام مرگ راحت جان دهد»¹

بی مهری با مردم و خلق خدا نیز پسندیده و مرضی خداوند پشت، یعنی اگرچه نباید هیچکس را بیش و به اندازه خدا خدا دوست داشت، اما همه را باید دوست داشت و به همه مهر ورزید. بی اعتنایی به مردم و دوست نداشتن آنها، نشانه ضعف ایمان است. به فرموده پیامبر اکرم هر انسانی باید برادر مومن خود را دوست داشته باشد و همه مردم را عضوی از خانواده خود بدانند، یعنی با دیگران چنان باشد که با برادر و فرزند خویش است»²

پیامبر اکرم(ص) در روایتی می فرمایند:

امت من تا وقتی همه همدیگر را دوست دارند، در خیر و نیکی اند وگرنه گرفتار قحطی و دشمنی می شوند.

بر این اساس باید با همه مخلوقات خدا مهربان بود زیرا همه در یک مسیر واحد قرار داریم و محبت به یکدیگر می شود سبب می شود راه سعادت را با نشاط طی کنیم و رزق و روزی مان در زندگی فراوان شود

« کاسب و تاجر ای که برخوردشان با مردم بر اساس خوش خلقی و محبت باشد رزق و روزی به سویشان جلب می شود»³

« امیرالمومنین علی(ع) می فرمایند: « فی سعه الاخلاق كنوز الارزاق»

گنج های رزق و روزی گشاده رویی و اخلاق خوب است.⁴

¹ Tebyan . net

² طبیبی طزدی ، محبت از منظر قرآن و حدیث ، ص 163

³ همان ، 164

⁴ امامی نجفی ، فرهنگ مهرورزی ، ص 356

و زمانی که به فردی محبت می کنید و این محبت ما به او قدری تاثیر می گذارد که او هم در حق فرد دیگری محبت می کند و آن فرد و افراد بعدی هم به همین شکل این چرخه محبت را ادامه می دهند و در نهایت تمام این محبت ها و انرژی های مثبت به سوی خود ما باز خواهد گشت. در واقع اونی که به دیگران محبت میکنیم نه تنها از تاثیر مثبتی که بر مخاطب خود گذاشته ایم بهره مند می شویم بلکه از تاثیر محبت جریان یافته در کل چرخه ای که آغازگر شبو دهیم بهره خواهیم برد.

و انسان به هر چه محبت پیدا کند به سوی او تمایل پیدا می کند و رنگ و بو و حال و هوای او را می گیرد.

به گفته امیرالمومنین(ع):

«الانسان عبد الاحسان».

، انسان بنده محبت و احسان است. علاقه و دوستی نیز خود زمینه را برای تاثیر پذیری از محبت کننده آماده می کند زیرا قلب انسان به هر چه علاقه مند باشد اعضا و جوارح او نیز به آن علاقه پیدا می کنند علاقه نیز پذیرش و پیروی را در پی دارد.¹

نتیجه گیری

در این مقاله بررسی یکی از روش های عاطفی تربیت که روش محبت است پرداخت شده، و این روش از موثرترین کارآمدترین شیوه های تربیت است.

داوودی و حسین زاده ، سیده تربیتی پیامبر و اهل بیت ¹

هرچه محبت چیزی بیشتر باشد لذتی که از رسیدن به آن حاصل می شود بیشتر خواهد بود از سوی دیگر کمال لذت بستگی به مرتبه مطلوبیت و ارزش های وجودی محبوب نیز دارد، پس اگر کسی شدیداً محبت را به ارزنده ترین موجودات یعنی خداوند پیدا کند و بهای وجودی او را درک کند به عالی ترین بالاترین لذت ها نایل خواهد شد. محبت دهخدا سبب می شود که انسان در اعمال و رفتار خود نیز آثارش را نمایان ساخته و می کوشند اعمال و رفتار خود را مطابق با میل و اراده محبوب خود کند. از آنجا که ائمه اطهار علیه السلام، الگوی کامل تربیتی هستند محبت به آنها نیز آثاری دارد، محبت به اهل بیت علیه السلام مقدمه محبت به خداوند است. خداوند متعالی در قرآن کریم به این مطلب اشاره فرموده که کسانی که مرا دوست می دارند از پیامبر و اولاد او اطاعت کنند دهنده عظیم ایشان می باشد. انسان با محبت کردن به اهل بیت به آنها نزدیکتر شده و با شناخت بیشتر از ایشان و الگوگیری کامل، می تواند به اعمال خود رنگ الهی بزند بر شاهد رشد و کمال خود باشد محبت عامل شادابی و نشاط است و این اثر محبت در خانواده به وضوح می توان مشاهده کرد. اعضای خانواده هر چقدر نسبت به هم محبت بیشتری داشته باشند شادی آن در خانواده بیشتر خواهد بود در ضمن فرزندان از این طرح شیوه محبت کردن به دیگران را یاد می گیرد و هم چنین فرزندی که مورد محبت اعضای خانواده قرار نگیرد، دچار اختلالات جسمی، روحی و روانی خواهد شد و در آینده در محبت به دیگران نیز ناتوان خواهد بود. فرزندی که محبت می بیند برای زندگی آینده اش در عرصه تلاش، تحصیل و رشد، انرژی بیشتری صرف می کند و در نهایت انسان با محبت به دیگران علاوه بر گسترش فرهنگ محبت و آموزش عملی آن به دیگران، تمام انرژی های مثبتی که در اجتماع پخش کرده را دریافت می نماید و در سایه سار این محبت، زندگی توام با رشد و موفقیت بیشتری خواهد داشت. انسان خود را دوست دارد محبوب دیگران نیز باشد، احساس محبوبیت مفهومی است که به طور دوجانبه اثر می گذارد، با فردی که کسی را دوست نداشته باشد چگونه می تواند اورا تربیت کند. رابطه ای که بر اساس محبت باشد قطعاً اثرگذاری بیشتری خواهد داشت.

منابع:

نهج البلاغه

قران

امامی نجفی، امیرحسین، فرهنگ مهرورزی از دیدگاه قرآن و اهل بیت، مرکز چاپ اسراء، نوبت ششم، ۱۳۹۴

امیر حسینی خسرو، خانواده خوشبخت، فرزند موفق، ناشر عارف کامل، چاپ هشتم، ۱۳۹۱

اسحاقی،، سید حسین، سبک زندگی فاطمی، از نشر هاجر، چاپ اول، تابستان ۱۳۹۴

اولیایی، احمد، اسرار دلبری، قم، ابتکار دانش، ۱۳۸۸

حلی، ابن ادریس، مستطرفات السرائر

خلیلی،، محمد حسین مقام محبت الهی، قم،، نشر مصطفی، چاپ اول، ۱۳۸۹

داوودی،، محمد، حسینی زاده، سیره تربیتی پیامبر و

اهل بیت، چاپ نهم، ۱۳۹۶

- دلشاد تهرانی، مصطفی، سیری در تربیت اسلامی، موسسه نشر و تحقیقات ذکر، ۱۳۷۷
- رجبی،، مستانه، جامعه مهدوی، قم، مرکز نشر هاجر، چاپ اول ۱۳۹۶
- رحمانی،، حجت الله محبت، دوستی، دوست یابی، قم، جامعه القرآن کریم، چاپ دوم ۱۳۹۰
- سترک، طاهره، حقوق معنوی زوجه، مرکز نشر هاجر، چاپ اول ۱۳۹۶
- طباطبایی یزدی، سید عباس، محبت از منظر قرآن و حدیث، قم، نشر آل فاضل، چاپ اول ۱۳۸۹
- طوسی، محمد بن حسن، امالی مفید، ناشر دارالشفاء ۱۴۱۴ قمری
- طهماسبی، احمد،، جوان،، شادابی،، خانواده انتشارات یاقوت، چاپ پنجم ۱۳۹۰
- عیسی زاده، عیسی، خانواده قرآنی، قم، نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه، چاپ سوم ۱۳۹۱
- ، فیض کاشانی،، محسن المحجة البيضاء ، فی تهذیب ال احیا انتشارات حسین، ۱۳۸۳
- مصباح یزدی، ، محمد تقی، اخلاق در قرآن، ناشر: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ره، چاپ اول ۱۳۸۳
- نراقی، احمد، معراج السعادة، انتشارات آپانه، چاپ اول ۱۳۹۸
- نقوی،، لیلا، تربیت اخلاقی،، قم، نشر هاجر، سال ۱۳۹۵